

Sygn. akt II Ca 62/24

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2024 r.

**Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy
w składzie następującym:**

Przewodniczący: Sędzia Agata Kowalska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 27 marca 2024 r.

sprawy z wniosku M. O.

z udziałem E. S., J. B.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 28 listopada 2023 r. sygn. akt I Ns 395/23

postanawia:

**uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu
w Piotrkowie Trybunalskim do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za instancję odwoławczą.**

Agata Kowalska

Sygn. akt II Ca 62/24

UZASADNIENIE

W dniu 21 kwietnia 2023 r. wnioskodawca M. O. złożył wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po swojej matce D. O. zmarłej w dniu (...) w Ł.. Wnosił w nim, że spadek po D. O. nabyły na podstawie testamentu notarialnego sporządzonego dnia (...) przez notariusza O. S. jej córki - E. S. oraz J. B., wskazane jako uczestniczki postępowania. Wnioskodawca podniósł, że należy do kręgu spadkobierców ustawowych - jest synem zmarłej D. O., a także jej wierzycielem. Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim (sygn. akt IC 1663/14) zasądził bowiem na rzecz A. O. oraz M. O. kwotę 70.645 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, zaś złożona przez D. O. apelacja została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 listopada 2017 r. (sygn. akt I A Ca 371/17). Kolejno, przed tutejszym Sądem toczyło się postępowanie w sprawie sygn. akt I C 1085/19 o uznanie za bezskuteczną wobec M. O. i A. O. umowy o dożywocie zawartej w dniu(...) w formie aktu notarialnego, na mocy której zmarła D. O. przeniosła prawo własności nieruchomości w T. (...) przy ul. (...) na rzecz J. B. i E. S.. Wyrokiem z dnia (...) r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim (sygn. akt II Ca 904/21) zmienił wyrok tutejszego Sądu i uznał umowę o dożywocie za bezskuteczną względem M. O. i A. O.. Na podstawie ww. tytułów wykonawczych przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim M. P. toczy się przeciwko zmarłej D. O. postępowanie egzekucyjne z wniosku M. O..

W odpowiedzi na wniosek E. S. i J. B. wniosły o stwierdzenie, że spadek po D. O. zmarłej w dniu (...) w T. (...), na podstawie ustawy nabył w całości syn - M. O.. Jednocześnie uczestniczki wniosły o otwarcie i ogłoszenie testamentu

notarialnego z dnia (...), testamentu notarialnego z dnia (...) oraz testamentu odrębnego z dnia (...) w którym to D. O. odwołała wszystkie wcześniejsze testamety. Nadto uczestniczki wskazały, że w 2018 r. zawarły z matką notarialną umowę o zrzeczeniu się dziedziczenia na podstawie testamentu i ustawy. Wobec powyższego jedynym spadkobiercą ustawowym D. O. pozostaje wnioskodawca.

Na terminie rozprawy w dniu 28 listopada 2023 r. Sąd dokonał otwarcia i ogłoszenia testamentów, w trybie art. 649 § 1 k.p.c. Uczestnicy postępowania oświadczyli, że nie wnoszą zastrzeżeń co do formy i treści testamentów. Wnioskodawca oraz pełnomocnik uczestniczek wnieśli zgodnie o stwierdzenie nabycia spadku po D. O. na podstawie ustawy.

Stanowiska stron nie uległy zmianie do zamknięcia rozprawy

Postanowieniem z dnia 28 listopada 2023 r., sygn. akt I Ns 395/23 Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim stwierdził, że spadek po D. O. z domu R. córce M. i I. zmarłej dnia (...) w Ł., ostatnio stale zamieszkałej w T. (...) na podstawie ustawy nabył syn M. O. syn J. i D. w całości z ograniczeniem odpowiedzialności do wartości majątku spadkowego

Podstawę powyższego postanowienia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu Rejonowego:

Spadkodawczyni D. O. z domu R., córka M. i I., zmarła w dniu (...) w Ł., ostatnio stale zamieszkiwała w T. (...). W chwili śmierci spadkodawczyni była wdową. Miała troje dzieci: syna M. O., córkę J. B. oraz córkę E. S..

Testamentem notarialnym, sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza O. S. w P. w dniu (...)r., D. O. do całego spadku po sobie powołała swojego męża J. O. w 1/8 części, córkę E. S. w 2/8 części, córkę J. B. w 2/8 części oraz syna M. O. w 3/8 części.

Następnie testamentem notarialnym, sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza O. S. w P. w dniu (...), D. O. do całego spadku po sobie powołała córkę E. S. oraz córkę J. B. po 1/2 części każdą z nich. Jednocześnie w testamencie tym D. O. wydziedziczyła swojego syna M. O. oraz wnuków P. O. (1) i S. O. (synów M. O.).

W dniu (...) spadkodawczyni D. O. zawarła z E. S. oraz J. B. w Kancelarii Notarialnej w Ł. przy ul. (...) przed notariuszem P. K. umowę zrzeczenia się dziedziczenia (Repertorium (...) nr (...)), w której to E. S. i J. B. jako spadkobierczynie testamentowe i ustawowe zgodnie z art. 1048 k.c. zrzekły się dziedziczenia po spadkodawczyni, zaś D. O. zrzeczenia te przyjęła.

W dniu (...) r. D. O. sporządziła testament własnoręczny, w którym odwołała wszystkie dotychczas sporządzone testamety, w tym testament notarialny z dnia (...)

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie dokumentów w postaci odpisów aktów stanu cywilnego, testamentów oraz zapewnienia spadkowego złożonego przez wnioskodawcę M. O. w trybie art. 671 k.p.c. Sąd uwzględnił dołączone dokumenty, ich prawdziwość nie była kwestionowana przez uczestników postępowania i nie budziła wątpliwości Sądu. W okolicznościach sprawy brak było jakichkolwiek podstaw by odmówić wiary zapewnieniu spadkowemu złożonemu przez wnioskodawcę M. O., jest ono zgodne ze zgromadzonymi w sprawie odpisami aktów stanu cywilnego, jak i nie zostało podważone przez pozostałych obecnych uczestników.

Sąd Rejonowy zważył, że zgodnie z art. 1025 k.c. sąd na wniosek osoby mającej w tym interes stwierdza nabycie spadku przez spadkobiercę. Przy tym w myśl art. 670 k.p.c. sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. W szczególności sąd bada, czy spadkodawca nie pozostawił testamentu. Sąd stwierdzi nabycie spadku przez spadkobierców, choćby były nimi inne osoby niż te, które wskazali uczestnicy. W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia spadkodawcę oraz wszystkich spadkobierców, którym spadek przypadł, jak również wysokość ich udziałów (art. 677 § 1 k.p.c.).

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ma na celu ustalenie, czy osoba wskazana we wniosku jako spadkodawca zmarła oraz kto, i na jakiej podstawie jest jej spadkobiercą. Stosownie do art. 922 § 1 k.c., prawa i obowiązki zmarłego

przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób, stosownie do przepisów księgi czwartej kodeksu cywilnego. Zgodnie z dyspozycją art. 926 § 1 k.c., powołanie do spadku wynika albo z ustawy albo z testamentu. Ustawa daje pierwszeństwo porządkowi dziedziczenia określonego przez spadkodawcę w testamencie (art. 926 § 2 k.c.).

Sąd powołał się na art. 941 k.c. zgodnie z którym rozrzucić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testament, zaś zgodnie z art. 943 k.c. w zw. z art. 946 k.c. testament może zostać w każdej chwili odwołany w ten sposób, że spadkodawca sporządzi nowy testament, bądź też w ten sposób, że w zamiarze odwołania testament zniszczy lub pozbawi go cech, od których zależy jego ważność, bądź wreszcie w ten sposób, że dokona w testamencie zmian, z których wynika wola odwołania jego postanowień.

Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie spadkodawczyni sporządziła testament notarialny w dniu(...)r., w którym to do spadku powołała swojego męża J. O. w 1/8 części, córkę E. S. w 2/8 częściach, córkę J. B. w 2/8 częściach oraz syna J. O. w 3/8 częściach. Testamentem notarialnym z dnia (...) spadkodawczyni odwołała testament z 2008 r. i do dziedziczenia powołała córki J. B. i E. S. po 14 części każdą z nich oraz wydziedziczyła syna M. O. (wnioskodawcę), wnuka P. O. (2) oraz wnuka S. O.. Następnie (...) r. spadkodawczyni sporządziła testament własnoręczny, w którym to wskazała, że wszystkie dotychczas sporządzone testamenty odwołuje, w tym testament z dnia (...) Żaden z uczestników postępowania nie podnosił przy tym, aby D. O. sporządzając ww. testamenty nie miała pełnej zdolności do czynności prawnych, względnie aby znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, aby działała pod wpływem błędu albo aby jej rozrządzenie było sprzeczne z ustawą, miało na celu jej obejście lub było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Nie budziło zatem wątpliwości Sądu Rejonowego, iż wobec treści ostatniego testamentu D. O. z dnia (...) r. wszystkie wcześniejsze sporządzone przez nią testamenty, tj. w dniu (...) r. oraz (...) okazały się bezskuteczne, a zatem nie mogły stanowić podstawy niczyjego dziedziczenia. W przypadku braku (odwołania) testamentu ustawa przewiduje reżim dziedziczenia ustawowego. Zgodnie z art. 926 § 2 k.c. dziedziczenie ustawowe następuje, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Zgodnie z treścią przepisów obowiązujących w chwili otwarcia spadku, w myśl art. 931 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

W chwili śmierci D. O. była wdową i miała troje dzieci: syna M. O., córkę J. B. oraz córkę E. S.. Przy czym, w dniu (...) spadkodawczyni zawarła z E. S. oraz J. B. w formie aktu notarialnego umowę, mocą której uczestniczki zrzekły się dziedziczenia po D. O..

Zgodnie z art. 1048 k.c. spadkobierca ustawowy może przez umowę z przyszłym spadkodawcą zrzec się dziedziczenia po nim, przy czym umowa taka powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. Uczestniczki J. B. oraz E. S., jako córki D. O. należały, zgodnie z art. 931 § 1 k.c., do jej spadkobierców ustawowych, w związku z czym mogły zawrzeć z nią ważną umowę o zrzeczenie się dziedziczenia. Umowa ta została przy tym zawarta w formie aktu notarialnego, a więc w formie wymaganej przez przepisy ustawy. Skutki zawarcia umowy o zrzeczenie się dziedziczenia ustawodawca określił w art. 1049 k.c. Zgodnie z § 1 tego przepisu, zrzeczenie się dziedziczenia obejmuje również zstępnych zrzekającego się, chyba że umówiono się inaczej. W myśl natomiast § 2, zrzekający się oraz jego zstępni, których obejmuje zrzeczenie się dziedziczenia, zostają wyłączeni od dziedziczenia, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku.

Mając na uwadze, że zawarta między uczestniczkami a ich matką umowa o zrzeczenie się dziedziczenia nie zawiera postanowień ograniczających skutki zrzeczenia się wyłącznie do samych uczestniczek, a wyłączających je w stosunku do ich zstępnych, Sąd stwierdził, że zarówno J. B. i E. S., jak i ich zstępnych należało przy ustalaniu kręgu dziedziczenia po D. O. traktować tak, jak gdyby osoby te nie dożyły otwarcia spadku. Zestawiając skutki zrzeczenia się dziedziczenia z art. 1049 § 2 k.c. z regułami dziedziczenia ustawowego określonymi w art. 931 k.c. Sąd uznał, że przepisy o zrzeczeniu się dziedziczenia wyłączają zastosowanie art. 931 § 2 k.c., a w konsekwencji nie pozwalają uzyskać tytułu do spadku

zstępny dziecka spadkodawcy. Jednocześnie zgodnie z art. 927 § 1 k.c., spadkobierca nie może dziedziczyć, jeśli nie dożyje otwarcia spadku, a więc również sytuacji, w której skutecznie zrzeknie się on dziedziczenia.

Sąd wskazał, że skoro w chwili śmierci D. O. nie była zamężna oraz posiadała troje dzieci, z których dwoje (E. S. i J. B.) zrzekło się dziedziczenia po niej, jedynym spadkobiercą ustawowym spadkodawczyni jest M. O.. Należało zatem stwierdzić, że nabył on spadek po zmarłej D. O. w całości na podstawie ustawy, z ograniczeniem odpowiedzialności do wartości majątku spadkowego (to jest z dobrodziejstwem inwentarza).

Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawca dowiedział się o śmierci D. O. w dniu jej śmierci, czyli (...) i przez okres kolejnych sześciu miesięcy nie złożył oświadczeń co do przyjęcia bądź odrzucenia spadku. W konsekwencji, w świetle art. 1015 § 2 k.c. przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

Zgodnie z art. 1015 § 2 k.c., w brzmieniu obowiązującym w chwili śmierci spadkodawczyni, brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Ustalony w art. 1015 § 1 k.c. termin do złożenia oświadczenia woli ma charakter terminu zawitego z zakresu prawa materialnego, a uprawnienie spadkobiercy wygasa wraz z jego upływem. Początek biegu terminu, wskazanego w powołanym przepisie, ustalany jest według daty dowiedzenia się o tytule powołania do spadku. Początek biegu terminu, wskazanego w powołanym przepisie, ustalany jest według daty dowiedzenia się o tytule powołania do spadku. Sąd wyraził zdanie, że dla spadkobiercy ustawowego będzie to z zasady data, w której dowiedział się o śmierci spadkodawcy, jeśli w tej dacie wiedział o łączącym go ze zmarłym pokrewieństwie uzasadniającym powołanie do dziedziczenia.

Apelację od powyższego orzeczenia złożył wnioskodawca, skarżąc postanowienie w całości i zarzucając:

a) błędy w ustaleniach stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, polegające

na:

- błędnym ustaleniu, że wnioskodawca dowiedział się o śmierci D. O. w dniu jej śmierci;
- nieustaleniu daty dowiedzenia się wnioskodawcy o tytule swojego powołania do spadku;
- nieustaleniu, iż odpowiedź na wniosek o stwierdzeniu nabycia spadku pochodziła z dnia 13 listopada 2023 r. i została doręczona wnioskodawcy dnia 14 listopada 2023 r. a więc w dniu posiedzenia Sądu;
- nieustaleniu, iż do dnia 14 listopada 2023 r. wnioskodawca miał świadomość, iż powołane do spadku zostały jego siostry, a tytuł powołania stanowi testament notarialny z dnia (...);
- nieustaleniu, iż pełnomocnik wnioskodawcy na posiedzeniu Sądu z dnia 14 listopada 2023 r. zaznaczył, że w dniu dzisiejszym wnioskodawca dowiedział się o tytule swojego powołania, wnioskodawcy przysługuje termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu albo odrzuceniu spadku i wnioskodawca jeszcze nie podjął decyzji jakiej treści oświadczenie złoży i w związku z tym wnosi o odroczenie terminu rozprawy;
- nieustaleniu, iż wnioskodawca nie złożył oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po D. O.;

b) naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

- art. 1015 kc przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż bieg terminu złożenia przez spadkodawcę oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku rozpoczyna się w dniu dowiedzenia się o śmierci spadkodawcy, podczas, gdy początkiem terminu jest dzień, w którym spadkodawca dowiedział się o tytule swojego powołania, jest on ustalany indywidualnie dla każdego spadkodawcy i może rozpocząć się dnia, w którym spadkobierca ustawowy powołany do dziedziczenia w dalszej kolejności dowiedział się, że wyprzedzający go spadkobierca utracił tytuł powołania do spadku;

- art. 1026 kc - przez niewłaściwe jego zastosowanie polegające na stwierdzeniu nabycia spadku przed upływem sześciomiesięcznego terminu, który ze względu na datę uzyskania przez wnioskodawcę wiedzy o tytule swojego powołania uległ przedłużeniu i zakończy bieg po upływie sześciu miesięcy od dnia 14 listopada 2023 r., a w dniu zamknięcia rozprawy oraz wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie upłynął.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna i skutkuje uchyleniem zaskarżonego postanowienia.

Zgodzić należy się z zarzutami apelacji, że skarżone postanowienie zapadło z naruszeniem art. 1015 k.c. i art. 1026 k.c.

Ustawodawca w art. 1015 § 1 k.c. ustanawia termin, w ciągu którego potencjalny spadkobierca powinien zadeklarować się, czy spadek przyjmuje, czy też go odrzuca. Oświadczenie woli powinno być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Pod pojęciem „dowiedział się o tytule powołania” należy rozumieć stan faktyczny, z którego wynika powołanie spadkobiercy. Podstawowymi elementami tego stanu są: powzięcie przez spadkobiercę wiadomości o śmierci spadkodawcy oraz pozytywna wiadomość o faktach, z których wynika jego powołanie do spadku. W rozumieniu art. 1015 § 1 k.c. każdorazowo chodzi o wiedzę, która może być uznana za wiarygodną. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13.12.2012 r., V CSK 18/12 (opubl. Legalis), chodzi tu o wiedzę z właściwego, pewnego źródła o tytule powołania.

Jeżeli spadkobierca ustawowy wie, że spadkodawca pozostawił po sobie testament i powołał w testamencie inną osobę (osoby) do całego spadku, to sześciomiesięczny termin do złożenia przez niego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku rozpoczyna się dla niego od dnia, w którym dowiedział się o wyłączeniu spadkobierców testamentowych od dziedziczenia bądź o nieważności czy bezskuteczności testamentu. Spadkobierca musi więc mieć świadomość, że po spadkodawcy dochodzi ostatecznie do dziedziczenia ustawowego.

Dla spadkobiercy testamentowego, powołanego do dziedziczenia w testamencie odwołanym lub zmienionym w późniejszym terminie, termin ten zaczyna bieg w momencie, w którym dowiaduje się o nieważności lub bezskuteczności testamentu, który wykluczał skuteczność testamentu powołującego go do dziedziczenia.

Źródłem takiej informacji powinien być sąd rozpatrujący daną sprawę (A. M. S., Termin do złożenia oświadczenia, s. 270 – 271).

Rację ma skarżący zarzucając, że Sąd I instancji błędnie przyjął, iż dla wnioskodawcy termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku rozpoczął bieg od daty otwarcia spadku. Sąd w swych ustaleniach i rozważaniach pominął kluczowe w tej kwestii fakty, co słusznie zarzuca apelant, że składając do sądu wniosek o stwierdzenie nabycia spadku M. O. miał jedynie świadomość, że na podstawie testamentu notarialnego z dnia (...) powołanymi do spadku po zmarłej D. O. są jego siostry, a córki spadkodawczyni – E. S. i J. B..

O tytule swojego powołania do spadku wnioskodawca dowiedział się na rozprawie w dniu 14 listopada 2023 r. Wtedy bowiem powziął wiarygodną wiadomość o istnieniu innych testamentów, a zwłaszcza testamentu własnoręcznego D. O. z dnia (...) r., którym odwołała w całości dotychczas sporządzone testamenty, a także o zawarciu w dniu (...) umowy zrzeczenia się dziedziczenia po D. O. przez E. S. i J. B.. Od tego zatem dnia – 14.11.2023 r. rozpoczął się dla wnioskodawcy bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Do daty wydania skarżonego postanowienia wnioskodawca nie złożył takiego oświadczenia w trybie art. 1018 § 3 k.p.c. Należy przypomnieć, że oświadczenie co do przyjęcia albo odrzucenia spadku może być złożone w sądzie spadku w toku postępowania sądowego (por. uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 15.10.2015 r., II CZ 71/15; Legalis). Na podstawie literalnego brzmienia art. 640 § 1 k.p.c. w orzecznictwie uznano, że oświadczenie co do przyjęcia

albo odrzucenia spadku nie może być złożone przed sądem okręgowym w toku postępowania odwoławczego (zob. postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 23.01.2014 r.; II Ca 1614/13; Legalis).

Tym samym należy zgodzić się ze skarżącym, że skarżone postanowienie zapadło z naruszeniem normy art. 1026 k.c.

Zgodnie z tym przepisem stwierdzenie nabycia spadku nie może nastąpić zanim wszyscy znani sądowi spadkobiercy nie złożą oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku bądź zanim upłynie termin do złożenia takich oświadczeń, pamiętając o wyrażonej w art. 1015 § 1 k.c. (z którym skorelowany jest art. 1026 k.c.) zasadzie liczenia terminu do przyjęcia lub odrzucenia spadku odrębnie dla każdego ze spadkobierców i uzależnienia początku biegu tych terminów od ich wiedzy o okolicznościach uzasadniających powołanie każdego z nich do dziedziczenia (zob. Komentarz do art. 1026 i 1015 k.c., red. Osajda, Legalis; orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29.04.2011 r., I CSK 439/10; opubl. Legalis).

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Agata Kowalska